

Αναδιφώντας το χθες (129)

Ιστορικός περίπατος στο Ρέθυμνο των σπουδαίων γυναικών

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΑΚΗ*

Παγκόσμια Ημέρα της Γυναίκας η Κυριακή και οι «Αναδιφήσεις» μας δεν θα μπορούσαν να την αγνοήσουν, γι' αυτό και αναφέρονται σ' έναν σχετικό **ιστορικό περίπατο** που θα πραγματοποιήσουμε την ημέρα αυτή, με θέμα «Το Ρέθυμνο των σπουδαίων γυναικών». Η ξενάγηση από τον υποφαινόμενο θα ξεκινήσει στις **10.30 το πρωί** από την πλατεία γύρω από το άγαλμα της Καλλιρρόης Παρρέν, στο πλάτωμα του Παλιού Λιμανιού. Στη συνέχεια, στις **12.00 το μεσημέρι, στο Σπίτι του Πολιτισμού**, σε συνδιοργάνωση με την **Περιφερειακή Ενότητα και τη ΧΕΝ Ρεθύμνου**, θα πραγματοποιησουμε μια **ομιλία-προβολή**, στην οποία θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε και να συζητήσουμε πολλά περισσότερα απ' εκείνα που θα μπορέσουμε να συναντήσουμε στον περίπατο μας.

Προκύπτει το ερώτημα, ποιες θα μπορούσαν να θεωρηθούν **σπουδαίες Ρεθεμνιώτισσες**. Οπωσδήποτε όλες οι πρωτοπόρες στο είδος τους, στην εργασία, στις σπουδές, στα κοινά κ.λπ. Σπουδαίες όμως είναι και τα εκλεγμένα πολιτικά πρόσωπα, οι δυναμικές επαγγελματίες, οι ηρωίδες, οι πρωτοπόρες εκπαιδευτικές, οι ισχυρές προσωπικότητες, οι καλλιτέχνες κι οι συγγραφείς. Κι ακόμη, οι αντιστασιακές, οι επαναστάτριες, οι γυναίκες που έκαναν την υπέρβασή τους, οι γυναίκες που αφιερώθηκαν στην κοινωνική προσφορά κ.ά. Και οπωσδήποτε οι γυναίκες φορείς, που δεν ξεπερνούν τους πέντε. Το ανώτατο χρονολογικό όριο της δράσης τους το τοποθετήσαμε στα τέλη του 20ού αιώνα, με το πρόθετο κριτήριο η επιλογή να περιλαμβάνει πρόσωπα που κατά το δυνατόν να μην βρίσκονται σήμερα εν ζωή, προς αποφυγή των γνωστών παρεξηγήσεων.

Στις «Αναδιφήσεις» σήμερα θα αναφερθούμε σ' ελάχιστες από τις εκατό, που επιλέξαμε για το βιβλίο. Το ίδιο θα κάνουμε και στην περιήγηση, επιλέγοντας μια τριανταριά, από εκείνες που οι τόποι γέννησης και δραστηριοποίησής τους θα βρεθούν στον δρόμο μας. Εδώ σήμερα θα ξεκινήσουμε από το **Λύκειο των Ελληνίδων Ρεθύμνου**, με την ιστορία του οποίου είχαμε ασχοληθεί σ' αυτή εδώ τη στήλη με την ευκαιρία της εκατονταετηρίδας από την ίδρυσή του. Ιδρύθηκε το έτος 1917, ως τέταρτο κατά σειρά ίδρυσης παράρτημα του κεντρικού της Αθήνας, επιδιώκοντας να είναι «ο σύνδεσμος μεταξύ γυναικών των γραμμάτων, των επιστημών και των τεχνών, προς εξυπηρέτησιν και προστασίαν αυτών και προς αναγέννησιν και διατήρησιν των ελληνικών εθίμων και παραδόσεων». Πρώτη του πρόεδρος διετέλεσε η **Ιουλίτσα Πετυχάκη** και μετά την αναχώρησή της από το Ρέθυμνο τη διαδέχτηκε η **Φερενίκη Βαλαρή**.

Το Λύκειο πρωτοστάτησε στη μουσική και θεατρική παιδεία, στον χορό και στην εν γένει διατήρηση των εθίμων του Ρεθύμνου, στη διατήρηση της ελληνικής γλώσσας και στην πνευματική καλλιέργεια των πολιτών, παραχωρώντας το βήμα του σε εκατοντάδες εκλεκτών ομιλητών και ομιλητριών. Κι ακόμα, μια σπουδαία γυναίκα, η **Μαρία Χουρδάκη** (1918-2010), ιδρυτής της πρώτης σχολής Ψυχολογίας στη χώρα μας, ίδρυσε και λειτούργησε στο Λύκειο Σχολή Γονέων, την οποία συνέχισαν δύο άλλες εκλεκτές Ρεθεμνιώτισσες, η Ελένη Ανυφαντάκη και η Σοφία Τριλίβα, μετασηματιζόντας την από το 1989 σε Τμήμα Οικογενειακής και Κοινωνικής Αγωγής. Προς τιμήν του το Πανεπιστήμιο Κρήτης έδωσε τιμητικά σε μια αίθουσά του το όνομα της Μαρίας Χουρδάκη.

Και μια και αναφερόμαστε στο Λύκειο, ας παραμείνουμε στο θέμα, με μια παλιότερη πρόεδρό του, την **Μαρία Χατζηδάκη-Τσιμονιάκη**. Η αείμνηστη ίλη, στην οποία έχουμε αφιερώσει δύο συνέχειες στο «Αναδιφήσεων», υπήρξε διανοούμενη και δραστήρια γυναίκα στα κοινά του Ρεθύμνου. Έκανε μεταπτυχιακές σπουδές στις ΗΠΑ στο Πανεπιστήμιο του Μισισσιππί. Επιστρέφοντας διετέλεσε στέλεχος του Σώματος Ελλήνων Οδηγών και της Χριστιανικής Ένωσης Νεανίδων, πρόεδρος του Λυκείου Ελληνίδων και μέλος της Επιτροπής Απονομής των Βραβείων Ήθους και Κοινωνικής Προσφοράς. Συνέγραψε οκτώ βιβλία. Τρία από αυτά αναφέρονται στο Ρέθυμνο και θεωρούνται ανυπέβλητα και τα άλλα τρία σε θέματα λαογραφικής χειροτεχνίας.

Το Ρέθυμνο όμως δεν έβγαλε μόνο διανοούμενες γυναίκες, αλλά και άλλες που έφτασαν σε ανώτατα αξιώματα. Η πιο γνωστή απ' αυτές είναι μια Σουλτάνα και επίσης δυο φορές Βασιδέ Σουλτάνα (Βασιλομήτωρ) της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η **Ευμενία Βεργιώτη** (1642-1715), που είχε γεννηθεί το 1642, από πατέρα ορθόδοξο ιερωμένο. Πιάστηκε αιχμάλωτη κατά τις επιχειρήσεις κατάληψης του διαμερίσματος του Ρεθύμνου το 1646 και εισήχθη στο σουλτανικό χαρέμι. Ήταν η πρώτη σύζυγος του Μωάμεθ Δ' και μητέρα δύο σουλτάνων, του Μουσταφά Β' και του Αχμέτ Γ'. Στην ιστορία έμεινε γνωστή με το όνομα Χασεκί Εμετουλάχ Ραμπιά Γκιουλνούς Βαλιντέ Σουλτάν.

Οι γυναίκες της κοινωνικής προσφοράς και της αυτοθυσίας ποτέ δεν έλειψαν από τον τόπο. Μια από αυτές ήταν η **Καλλιόπη Γιουλούντα**, εθελόντρια αδελφή του Ερυθρού Σταυρού. Επιστρατεύτηκε το 1940 και υπηρέτησε στο Α' Στρατιωτικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης. Ζήτησε στη συνέχεια και μετατέθηκε πιο κοντά στο μέτωπο, στο Β' Στρατιωτικό Νοσοκομείο Ιωαννίνων, όπου υπηρέτησε ως προϊσταμένη των χειρουργείων και βρήκε τραγικό θάνατο σε γερμανικό βομβαρδισμό τον Απρίλιο του 1941. Στη μνήμη της έχει ανεγερθεί προτομή στον περίβολο του Νοσοκομείου.

Από το Ρέθυμνο δεν έλειψαν και οι γυναίκες καλλιτέχνες, σε καμία του ιστορικού περιόδου. Η **Φλωρεντίνη Σκουλούδη-Καλούτση** (1890-1971) υπήρξε σημαντική ζωγράφος, έχοντας σπουδάσει στην Ακαδημία Καλών Τεχνών του Λονδίνου (1906-1911) κι ανοίγοντας εργαστήριο στα Χανιά από το 1914. Ήδη από το 1913 είχε σχεδιάσει ένα ιστορικό γραμματόσημο. Η Δημοτική Πινακοθήκη Χανίων έχει οργανώσει αυτή την περίοδο έκθεση έργων της. Αν και η απόσταση από το Ρέθυμνο δεν είναι μεγάλη, καλό και τιμητικό θα ήταν η δική μας Πινακοθήκη (σήμερα Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης Κρήτης) να αιτηθεί τη μεταφορά της στο Ρέθυμνο μετά τη λήξη της.

Άλλη καλλιτέχνης του Ρεθύμνου, που κι αυτή όμως έζησε μακριά του, ήταν η **Λιλή Στεφανάκη-Αντωνιάδη** (1938-2010). Σπούδασε στη Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών με καθηγητή τον Γιάννη Μόραλη και συμμετείχε σε πολλές εκθέσεις, ατομικές και ομαδικές, στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Πλην της ζωγραφικής ασχολήθηκε και με το ψηφιδωτό και σχετικά έργα της κοσμούς δημόσιους χώρους στην Αθήνα.

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΙΣ

Ἐπειδὴ λανθάνουσαι φημι κυκλοφοροῦν διὰ τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἐργασίας μου, φέρω εἰς γνώσιν τοῦ κοινοῦ τῶν κανονισμῶν αὐτῆς, ὅστις ἔχει ὡς ἑξῆς:

ΕΡΓΑΣΙΑ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ

Τοκετὸς πρωτοτόκου δραχ. 500
 » πολυτόκου » 300
 ἐκτερώσεις (ἀποβολαὶ) 250

Τὰς ἀπόρους πάγιτε δωρεάν.

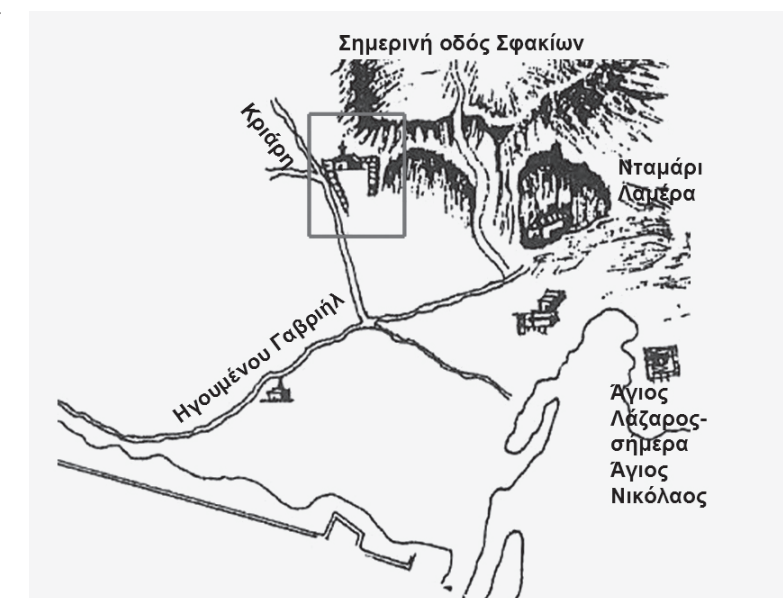
Εἰς τὴν καινικὴν μοῦ

Τοκετὸς πρωτοτόκου δραχ. 1500
 » δευτεροτόκου » 1000

Πλὴν ἐξ ἰατρικῶν εἰσῶν περιπτώσεων αἰεὶ μετὰ πασχαλοῦν 3—3—4 καὶ ἐνίοτε καὶ 8 ἡμέρας πρὸ τοῦ τοκετοῦ αἱ ἀποεἶδη ὅμως εἶναι σπανιόταται.

ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΠΙΤΑΔΗ
 Ἄριστοθχος Μαῖα

Σημαντικές γυναίκες κάθε τόπου, απαραίτητες για τη συνέχιση της ζωής σ' αυτόν, υπήρξαν οι μαίες του. Στο Ρέθυμνο η πιο παλιά που γνωρίζουμε είναι η Αρμένισσα **Σογομέ Γκουμπεκιάν**. Μια άλλη πολύ γνωστή μαία ήταν η Δέσποινα Σπιτάδη, η οποία μάλιστα δεν δίσταζε να διαφημίζεται ακόμη και για τις εκτερώσεις που πραγματοποιούσε (εικόνα). Γνωστές μαίες, που ξεγέννησαν εκατοντάδες Ρεθεμνιωτισσών ήταν επίσης η **Ευαγγελία Θεοδωράκη** και η **Ειρήνη Σκουλούδη** (Σκουλουδορήνη). Κι αργότερα, δίπλα στον μαειευτήρα Νίκο Λυράκη, στεκόταν η γυναίκα του **Ελευθερία Λαμπάκη**, δασκάλα στο επάγγελμα, που όμως με τα χέρια της έφερε στον κόσμο εκατοντάδες ψυχών.

Θα σταματήσουμε σήμερα, με τις ξεχασμένες «Σουλιώτισσες του Ρεθύμνου», τις **μοναχές της Μονής Παναγίας Μεσοαμπελίτισσας**. Όπως έχουμε κάνει γνωστό από τις «Αναδιφήσεις» παλιότερα, στον χώρο της σημερινής εκκλησίας λειτουργούσε κατά τη Βενετοκρατία γυναικείο μοναστήρι, που φαίνεται τονισμένο στο διπλανό σχέδιο. Όπως αναφέρει ο Μαρτίνος Τζ. Μπουσιαλής στον «Κρητικό Πόλεμο», το 1646, οι καλόγριες του μοναστηριού, για να αποφύγουν τη σύλληψη και ατιμωσή τους από τα προελαύνοντα οθωμανικά στρατεύματα, ρίχτηκαν στο κενό από την κορυφή του λόφου που σήμερα γνωρίζουμε με το όνομα του Τιμίου Σταυρού, αλλά που τότε ακουγόταν ως λόφος του Αγίου Αθανασίου και Φουρκοκέφαλο.

Πρόταση επίσκεψης και ανάγνωσης

Επισκεφθείτε μαζί μας την Κυριακή στον ιστορικό περίπατο τους τόπους που γεννήθηκαν και έδρασαν οι σπουδαίες γυναίκες του Ρεθύμνου. Δείτε αναπαραστάσεις και φωτογραφίες τους στην ομιλία-προβολή που θα ακολουθήσει και διαβάστε το βιβλίο που θα δοθεί από την Περιφερειακή Ενότητα και τη ΧΕΝ Ρεθύμνου. Ο τίτλος του είναι «Ιστορικός περίπατος στο Ρέθυμνο των σπουδαίων γυναικών» και περιλαμβάνει μια εκατοντάδα από εκείνες που μπορούν να κάνουν τον τόπο και το γυναικείο του φύλο πραγματικά περήφανα.

* Ο Χάρης Στρατιάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharris@yahoo.gr, 2831055031

